

LEGĂTURA DINTRE CUNOAȘTERE ȘI LIMBAJUL PEDAGOGIC

Yurie ILAȘCU, dr., conf. univ.

Summary

Language teaching is a type of speech activity specifically focused on education for theoretical and the practical action. Types of language teaching are highlighted by the fund classification G. F. Kneller pedagogy in two reference areas:

- general pedagogy field consisting essentially of recommendations for educational practice, achieved through teaching methods and programming and many general ethical and philosophical writings, which requires a language largely normative and prescriptive;

- science education pedagogy that builds on research conducted educational chapters including behavioral sciences, using descriptive language, which tends to become increasingly technical and artificial.

Studierea științelor educației în universitatea pedagogică necesită o abordare aparte a ceea ce definim limbaj pedagogic. Există o multitudine de tipuri de limbaje, însă toate acestea valorifică nucleul epistemic al științelor educației, situat la nivelul conceptelor pedagogice fundamentale, de bază: sistem educațional, finalități ale educației, proces de învățământ, curriculum, proiectare educațională. Limbajul didactic definește și analizează mecanismele de proiectare și de realizare a obiectivelor pedagogice ale procesului de învățământ. În mod particular, limbajul didactic este adaptabil la specificul fiecărei discipline de învățământ, în cadrul didacticilor particulare. Ca urmare a predării disciplinelor pedagogice, în decurs de mai mulți ani, am dedus că sensul comun al cunoașterii științifice visavi de limbajului pedagogic, formează un compartiment impunător al discursului didactic, rostit de cadrul didactic, iar înțelegerea sensului corect al noțiunilor determină o comunicare de succes. În opinia lui G. F. Kneller [3, pag. 326.], menținerea corectă a acestui compartiment ne obligă la întreținerea unui discurs didactic lărgit, cu o extindere greu controlabilă, datorită dimensiunilor fenomenului de educație, iar pe de altă parte, ambiguității unor concepte care țin de nivelul diferitelor științe ale educației și care încă nu și-au clarificat limitele acționale.

Cunoașterea insuficientă a noțiunilor duce la interpretarea greșită și, deseori, chiar la dificultăți în formularea ideilor conceptuale. Prin urmare, în aceste condiții este recunoscut faptul că, din moment ce apar aceste dificultăți, utilizarea unui număr mare de expresii, demonstrează importanța fixării cât mai rapide în uzualitatea studenților pentru a evita sau a diminua aceste bariere, care sunt rezultatul cunoștințelor insuficiente în domeniul dat.

Limbajul pedagogic oferă sens discursului și face parte din ceea ce învățăm atunci când studiem o nouă disciplină pedagogică. Cu toate acestea, în didactica acestor discipline, natura și rolul cunoașterii științifice este periclitată de insuficienta pregătire a studenților în materie de vocabular științific. Acest lucru poate părea surprinzător, deoarece foarte mulți din ei, în discuțiile individuale, au recunoscut slaba lor pregătire din perioada liceală, chiar și a celor mai simple cuvinte cu sens științific.

În pofida faptului că în ultimii ani se pune accentul pe predarea comunicativă a disciplinelor pedagogice, totuși, de cele mai multe ori, aceasta rămâne a fi un deziderat, iar vocabularul studentului este format din simple expresii care, mai degrabă, seamănă cu un „limbaj de lemn”, decât cel necesar.

Pe de altă parte, pentru cei care se preocupă de limbajul didactic, în cunoașterea teoretică este necesară abordarea raportului dintre cunoașterea comună și cunoașterea științifică. Nu există cercetare, indiferent de domeniu, care să nu fi apărut și dezvoltat în perimetrul cercetării științifice – mai precis, al cercetării ramurale. De altfel, inițierea într-un domeniu specializat al cunoașterii nici nu este de conceput fără o critică prealabilă a sensului comun. Când se prezintă în fața instrucției științifice, spunea Gaston Bachelard, tânărul este mai degrabă bătrân decât tânăr: el are vârsta prejudecăților sale [1, pag. 151]. În acest sens, instruirea științifică poate fi văzută ca un proces de întinerire, de transformare a gândirii, de trecere de la o gândire închisă la una deschisă, capabilă de revizuire, de evoluție permanentă.

În acest context, discursul pedagogic este considerat cel mai ideologic dintre toate discursurile, mai ideologic chiar decât discursul politic, ca urmare a faptului că, pe de o parte, finalitățile sale legitimează reproducerea inegalităților sociale, iar pe de altă parte, metodologia sa de cercetare oferă un amestec exploziv între justificările raționale și cele pseudoraționale, între excesul de logică și excesul de emotivitate, după cum îl cita Marin Călin pe Reboul Oliver [2, pag. 56]. Astfel limbajul pedagogic poate fi exersat în diferite circumstanțe ideologice, definite, de regulă, la nivel de filosofie și de politică a educației, întreținând diferite tipuri de discursuri (contestatar, novator, funcțional, umanist, oficial etc.). În cadrul discursului oficial, retorica se întreține prin diferite clișee sau cuvinte-șoc, gen: reforma învățământului, democratizarea educației, formarea formatorilor, implementarea programelor etc. Diversitatea domeniilor din care provin specialiști preocupați de analiza limbajului, ca și orientările diferite ale acestora, au ca efect identificarea unui număr mai mare sau mai mic de funcții de la un specialist la altul (la unii apar douăsprezece sau mai multe funcții și vom găsi diferite denumiri pentru acestea).

Din perspectiva analizei logice a limbajului, ne vom raporta la un număr redus de funcții, repartizate în minimum două categorii: funcții semantice (roluri ale limbajului care se bazează pe sensul semnelor) și funcții pragmatice (care se manifestă pe fondul în care oamenii utilizează limbajul și îl valorifică).

O analiză logică fundamentală asupra limbajului presupune discutarea lui din trei perspective distincte:

- **perspectiva sintactică**; aceasta presupune tratarea semnelor independent de sensul lor, numai din perspectiva regulilor după care se pot ele combina;
- **perspectiva semantică**, în care accentul cade pe sensul semnelor;
- **perspectiva pragmatică**, legată de utilizarea semnelor.

De aceea este necesară clarificarea conceptelor pedagogice, în această perioadă marcată de schimbări majore în legislația educației. Predispozițiile unora spre opinii pedagogice, doar de dragul speculației, sunt la polul opus eforturilor altora spre o construcție sistematică și rațională a enunțurilor pedagogice, a paradigmelor și a teoriilor educaționale. Limbajul pedagogic ar trebui să prezinte obiectiv și argumentat faptele pedagogice empirice și științifice. Limbajele pedagogice au anumite funcții, acestea fiind în relație cu nivelurile cunoașterii sau al cercetării educației. Ambiguitatea limbajului pedagogic a devenit un fenomen însoțit de erori de gândire, erori de metodă în interpretarea rezultatelor, precum și în utilizarea terminologiei pedagogice. Efectele sunt dintre cele mai negative pentru statutul epistemologic al științelor educației. În cercetarea limbajelor pedagogice ambigue trebuie ținut cont că acestea apar datorită unei cauzalități interne și, mai ales, au un mecanism propriu de producere. Expresiile lingvistice depind de calitatea și claritatea conceptului care mijlocește relația dintre expresia lingvistică și referințele ei. Din aceste perspective trebuie ținut cont de constatările asupra evoluției înțelesului termenilor specifici limbajului pedagogic și, în același timp, de evaluarea accepțiunilor terminologice specifice[4, pag. 32].

Posibile cauze ale acestui fenomen de ambiguitate pedagogică: snobismul lingvistic; împrumuturile de termeni improprii limbajului pedagogic; crearea unei terminologii lingvistice pedagogice; utilizarea de metafore și sloganuri pedagogice.

Mecanismul acestui fenomen nedorit constă în: adăugirea de înțelesuri noi unor termeni consacrați ai limbajului pedagogic; suprapunerea de termeni; eliminarea și/sau înlocuirea înțelesului unui termen cu un altul; lărgirea și/sau restrângerea de înțeles a termenilor limbajului pedagogic.

Schimbarea denumirii de proces educativ în proces educațional nu schimbă cu nimic noțiunea pedagogică, fiind vorba de sinonime, deoarece același obiect sau proces pedagogic poate fi denumit prin mai multe nume. Acesta poate fi

considerat un capriciu, care nu este izolat de împrumuturile de termeni din alte științe și domenii și nici de inflația semantică pedagogică, prin crearea unor forme lingvistice, carcase lingvistice, de tipul ideal – scop – obiectiv – sarcină educativă. Apariția și folosirea unor termeni din mecanică, static vs dinamic, referitor la analiza statică și/sau dinamică a procesului de învățământ. Termenii rol și scenariu sunt împrumutați din teatologie și de obicei sunt utilizați incorect în enunțuri de tot felul (exemplu, rolul și funcțiile profesorului, ceea ce este un pleonasm). Părerea profesorului Marin C. Călin este că „terminologia pedagogică autohtonă nu trebuie să fie cu orice preț o imitație a celei din alte limbi, ci este o problemă de echivalență în diferite limbi” [2, pag., 56]. In cazul problemelor de limbaj, imitația poate fi o inadecvație, de fapt, deseori o inexactitate, care poate aluneca spre calchiere sau chiar grotesc. Trebuie să recunoaștem, de-e lungul anilor disciplinele pedagogice, au „împrumutat” termeni des folosiți și în alte domenii, așa de exemplu: strategie (provine de la militari); management (din economie); proiectare (din inginerie); laturi ale educației, dimensiuni (din geometrie); lider (sociologie). Putem astfel constata o suprapunere a funcției explicative a limbajului pedagogic din punctul de vedere al aspectului ei referențial. Astfel apare o dublă eroare logică: una de discurs de inconsistență explicativă și alta de raționament de folosire a unei scheme explicative nevalide din punct de vedere logic.

Concluzionând, vom accentua faptul că numeroși autori au stăruit asupra ambiguității limbajului pedagogic la care m-am referit mai sus, arătând că nu trebuie să i se acorde o pondere exagerată între problemele □dificile□ ale consolidării științelor educației. Perpetuarea unor sintagme în cotidianul mediului pedagogic sunt exemple elocvente de ambiguități de limbaj pedagogic. Concluzia care se impune este că trebuie să facem o distincție între diferitele aspecte ale limbajului pedagogic, atunci când ne referim la denumirea unui proces sau demers pedagogic. De aceea, numele unui proces (demers) pedagogic este dat de natura obiectului și nu printr-o convenție, care apare și se răspândește prin folosirea lui repetată.

Bibliografie

1. Bachelard, G., La formation de l'esprit scientifique, J: Vrin, Paris, 1972, pag. 151.
2. Călin, M., Limbajul teoriei educației, în Teoria Educației, Ed., All, București, 1996, pag. 51-61.
3. Kneller, F. G., Logica și limbajul pedagogic, Ed. DP, București, 1973, pag. 326.

4. Suruceanu, M., Valoarea formativă a limbajului pedagogic acțional (teza de doctor în pedagogie), Chișinău, 2006, pag. 32.